

"נפילת משטר אסד – משמעויות אזוריות"

16 בדצמבר 2024

ובינר מרכז משה דיין, סיכום נקודות מרכזיות:

ד"ר עמוס נדן / דברי פתיחה

שלום לכולם,

ברוכים הבאים ל-Webinar של מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה בנושא סוריה. אנחנו נמצאים בתקופה לא פשוטה אך מרתקת, שהחלה במתקפת פתע לפני 436 ימים ע"י חמאס. בפרוץ 7 באוקטובר ניצבה מערכת של בריתות התקפיות נגד ישראל – חמאס, חזבאללה, סוריה של אסד, החותיים וכמובן שאיראן. אם לומר את האמת, ברית שהרתיעה את ישראל.

היום תמונת המצב, שגם לא פוסחת על אמצעי תקשורת ערבים, היא שבסופו של יום, למעט החותיים, מי שתקף את ישראל נחל מפלה צבאית ופוליטית: חמאס הוכה קשות, חזבאללה ואיראן נחלשו מאוד עד כדי כך שהשאירו ואקום בסוריה, בשאר אל אסד נותר לבד מול מורדים ג'האדיסטיים וכשל. בסוריה נוסף עוד כוח שנטל לעצמו נתח ממנה – ישראל – ועל הדרך גם השמיד חלק מהותי מצבא סוריה.

על מנת להבין ולנתח את תמונת המצב בסוריה שאחרי נפילת משטר אסד, נמצאים איתי הערב מספר חוקרות וחוקרים מהמרכז: פרופ' אייל זיסר, פרופ' עפרה בנג'ו, ד"ר יוגב אלבז, ד"ר תום שרון, ד"ר ברנדון פרידמן, ד"ר חי איתן כהן ינרוג'ק; נמצאת איתנו גם ד"ר ליאורה הנדלמן-בעבור, חוקרת מהמרכז השותף שלנו, מרכז אליאנס ללימודים איראניים.

פרופ' אייל זיסר / משטר אסד – ארמון קלפים?

בנפילת המשטר הסורי מדובר בהפתעה רבתי. איראן, אסד, רוסיה וחזבאללה הופתעו, ובניגוד לעשור הקודם בו הצליחו להתמודד עם המורדים בנקודות החיכוך - הפעם, מתחת למכ"ם, אותם חמושים בכפכפים וטוויטות הפכו לצבא לכל דבר ועניין: חמוש, ממושם, שפועל כיחידה אחת. מדובר בכוח גדול שחומש על ידי תורכיה וקטר, והפתיע – אפילו את עצמו. ללא בעלי הברית, המשטר הממוטט התקשה להתמודד עם המורדים. חזבאללה ורוסיה מסיבותיהן לא יכלו להגיש עזרה, וההפתעה ללא ספק הובילה לקריסת המשטר.

ההתמוטטות היא לא תהליך שמתחיל היום או אתמול, אלא תהליך שהחל קודם לכן, עוד כשהאב הלך לעולמו, ויש סיבה מדוע האב לא בחר בבשאר מלכתחילה להיות יורשו. במשטרים כאלה, שבהם יש

דיקטטורה וגם היבטים עדתיים ודתיים, מדובר ב"גחלים לוחשות". ראינו את זה פורץ פעם אחת ב-2011, אז כוחם של המורדים לא הספיק כדי לנצח אבל המדינה בהחלט נהרסה ונוצר סטטוס-קוו של בשאר חלש, אוכלוסייה אפאטית ומורדים חלשים. זה החזיק זמן-מה באמצעות פיקוח רוסי ושל חזבאללה, אבל אלה עזבו, המורדים שינו את פניהם והדבר הוביל להפיכה. הצבא הסורי לא נלחם אלא קרס.

ישנן שתי שאלות חשובות במבט לעתיד: הראשונה היא לגבי אל-ג'ולאני, אדם שנשלח על ידי דאע"ש להקים שלוחה בסוריה ובהדרגה התרחק מדאע"ש. היום הוא משווק את עצמו כאדם ששינה את דרכיו, אך כשבוחנים לעומק את דבריו ברור שהוא רואה את סוריה כמדינת הלכה אסלאמית. מה זה יעשה לסוריה ואיך זה יתקבל? המענה לשאלה הזאת ישליך גם על היחס שלו לישראל ולאחרים בטווח הארוך.

השנייה היא בדבר יכולות הניהול של אל-ג'ולאני ואנשיו. הם כבשו את סוריה ללא צבא צבאי גדול, אבל יש הבדל בין לכבוש לבין לנהל. מישהו צריך לדאוג למזון, לחשמל, למשטרה וכד'. גם אם פעיליו עושים סיורי ניצחון זה לא אומר שהם שולטים בכל המדינה. יש חלקים בציבור הסורי שנרתעים מתפישתו האסלאמית של אל-ג'ולאני, ולכן יש הרבה שאלות שעדיין אין עליהן תשובה: כיצד ייצב את שלטונו? האם תהיה משילות? האם סוריה לא תתפרק לכמה מחוזות – כמו בימי בשאר שהיה שליט בדמשק אבל בפועל לא שלט בכל המדינה?

בשורה התחתונה, מה שהאב בנה, בנו בשאר הרס. סוריה הפכה לסימן שאלה גדול, וחזרה להיות מה שהייתה בעבר: זירה שכל המעצמות והמדינות שולחות אליה זרועות בכוונה לייצר לעצמן שליטה אזורית.

ד"ר תום שרון / המורדים "שוב בכותרות" – התקשורת הערבית ונפילת אסד

קודם כל צריך להגיד שחמאס, שמוטרד מאוד ממה שקורה, מוטרד בעיקר ממה שקורה בתקשורת הערבית, כי המורדים חוזרים לכותרות והעיסוק בעזה יורד בחשיבותו וכבר לא תופס את הכותרות הראשיות. צריך להגיד שהמורדים כמורדים לא השתמשו באירוע הזה בכלים תקשורתיים חדשים בהכרח, אלא השתמשו באסטרטגיה תקשורתית חדשה שניכר שלמדו במהלך ימי המלחמה.

בעת הכיבוש של סוריה הם מכוונים מסרים לכל מיני גורמים, כולל גורמים בתוך סוריה, לשותפותיו של בשאר ולגורמים בינלאומיים. הם מהדהדים בעיקר מסרי הרגעה, בדגש כלפי מיעוטים, וגם מסרים מרגיעים בהיבט של סוגיות בינלאומיות כגון שליטה בנשק בלתי קונבנציונאלי. הם נעזרים גם במדיה שנחשבת איכותית ואמינה, ושם הם מהדהדים מסרים אודות הקשב הנמוך של בעלות הברית של אסד, כל אחת מסיבותיה – חזבאללה בשל המאבק בישראל, הקשב הרוסי לאוקראינה וכד' – כל זה הוביל לכך שהציר התומך באסד מסייע לגיבוש הנרטיב של המורדים, לפיו הסבב הנוכחי לא דומה מבחינה תקשורתית לאירועים קודמים והפעם אסד בודד במערכה.

לאחר נפילת המשטר הסורי, רואים מאמץ מרוכז של המורדים שמשתלטים על סוריה, כאשר גם בזירת הפנים וגם בזירת החוץ הם מאותתים שההגה בידיים של הנהג שיודע לאן נוסעים. יש השתלטות הדרגתית על התקשורת הסורית הממוסדת ובמרבית התכנים אפשר לראות שינויים דרמטיים שתכליתם קודם כל לשדר חזרה לשגרה: בנמלי התעופה, במעברי הגבול, בבית הספר וכד'. המטרה היא להדגיש את הנראות האזרחית של המשטר החדש – לא ג'יהאדיסטים, לא מורדים וכד'. הם מצלמים פגישות של בכירים למשל. יש לזה חשיבות גדולה.

במקביל, ישנה ביקורת גוברת של מתחרי המורדים האידיאולוגיים ובראשם דאעש, שכבר הספיק להתייחס למורדים ומשתלח בהם רבות, כשהוא מתאר את האירועים בסוריה כ"מהפכה ריקה מתוכן", שאין לה ערך,

וככזאת שמקדשת את תפיסת המדינה הריבונית והגבולות ומכאן גם חותרת לשמירה על ריבונות סורית. מדובר בהמשך של התחרות בעולם הג'יהאד ובמקביל בעולם התקשורת.

המדיה הקלאסית הערבית הרחבה מעלה מספר מגמות ביחס לסוריה, שנעות בין סיקור זהיר, שבוחן מיהם המורדים, תוהה האם הם באמת יכולים לשאת בנטל המשטר החדש, מדגיש את בעיות היסוד של סוריה וגם שואל האם כל האוכלוסיות בסוריה יילקחו בחשבון; לבין ביקורת וחשבון נפש של ממש, התוהים האם מתקפת 7 באוקטובר היא לא "אפקט הפרפר" שהוביל בסוף לקריסת משטר אסד, והאם מדובר בפעולה שהלכה רחוק מדי?

שתי מגמות תקשורתיות נוספות שראויות לציון: הראשונה - חרדה לגורל המזרח התיכון הערבי. עם הקריסה של הצבאות הערביים, נרשמת עליה של כוחות לא ערביים, כמו ישראל שכבשה שטחים בסוריה, וכמו תורכיה, שבה ארדואן מחייה את שאיפותיו להגמוניה עות'מאנית במזרח התיכון.

השנייה – הדגשת השיבות של המדינה הריבונית הערבית והקונצנזוס הציבורי סביב צבא, שהוא שומר הריבונות. נרטיב זה עולה בעיקר בתקשורת המצרית והוא עלה בעבר בהקשרי המאבק בין הצבא לבין תנועות האסלאם הפוליטי, סביב השאלה האם תנועות אסלאם פוליטי יכולות לשלוט כראוי במדינות ריבוניות.

ד"ר ברנדון פרידמן / 6 שאלות לדיון על נפילת אסד

אני מבקש להפנות מספר שאלות כחומר למחשבה על המצב:

הראשונה היא מה תהיה עמדת ממשל טראמפ ביחס למצב בסוריה, ובמיוחד לאור היריבות בין תורכיה לכורדים במזרח סוריה? לתורכיה יש אינטרס מרכזי בסוריה והוא לסלק את הכורדים. אנחנו יודעים גם שתורכיה היא חברה בברית נאט"ו, ולכן שאלה מרכזית היא האם ממשל טראמפ יתמוך בתורכיה או ימשיך לתת גיבוי לכורדים, שהיו שותפים מרכזיים של האמריקאים במאבק נגד דאע"ש עד 2019?

השאלה השנייה, שנוגעת גם היא לכורדים, עוסקת בבתי הכלא שהם מחזיקים בסוריה ובהם פעילי דאע"ש ובני משפחה של אנשי דאע"ש. כלומר, הכורדים אחראים על דאע"ש כרגע. אם משהו יקרה לריבונות הכורדית במרחב הסורי, אי אפשר לדעת מה יקרה לאותם אנשי דאע"ש. מה יקרה למשל אם חלילה 10,000 פעילי דאע"ש ישתחררו מבתי הסוהר האלה?

השאלה השלישית קשורה לפעילות האיראנית בסוריה. קשה מאוד להאמין שאיראן תצא מסוריה בשקט, במיוחד אם טראמפ יעלה לשלטון ויחזיר את מדיניות הלחץ המקסימלי כלפי איראן. ייתכן שנראה מצב שבו מיליציות עיראקיות שנתמכות על ידי איראן יתקפו את הכוחות האמריקאיים במרחב.

השאלה הרביעית קשורה לנוכחות הרוסית בסוריה. הרוסים, כמו האיראנים, השקיעו משאבים רבים כדי לתמוך בשלטון אסד בסוריה. עולה שאלה האם הדיווחים נכונים בדבר יריבות בין תורכיה ורוסיה, והאם רוסיה "תחזיר לתורכיה טובה" על שעזרה למורדים בסוריה ואיפה? למשל, באזרבייג'אן או בים הכספי?

השאלה החמישית קשורה לחזון האמריקאי ביחס לתפקיד של קטר ותורכיה בסוריה – האם הוא חיובי או שלילי? סביר להניח שקטר תשחק תפקיד מרכזי במימון השיקום של סוריה, וצפוי גם מאמץ תורכי להחזיר את הפליטים הסורים משטחה בחזרה לבתיהם בסוריה. ארצות הברית תידרש לקבוע מה דעתה על תפקיד שתי המדינות האלה בהמשך.

השאלה השישית והאחרונה היא האם אנחנו על סף הקמת מדינה ג'יהאדיסטית-אסלאמיסטית בסוריה? לדעתי, גורמים במזרח התיכון, כגון בתי המלוכה של סעודיה וירדן, רואים בהקמת מדינה כזאת בסוריה

סוג של סכנה, שעלולה להעניק רוח גבית לתנועות ג'האד גלובלי וליצור תקדים באזור. עובדה זו הופכת את המדינה הסורית לסוג של איום אזורי על בתי המלוכה.

ד"ר ליאורה הנדלמן-בעבור / "הציר החורק": איראן ונפילת אסד

אני שומעת לא מעט את השאלה: איך לא צפו בישראל שסוריה תיפול כל כך מהר? ניתן ללמוד מהתגובות של האיראנים לפיהן למרות שהם היו בשטח - גם הם לא צפו את נפילת אסד, בטח לא בקצב מהיר כל כך. מראשית מתקפת הפתע של המורדים והשתלטותם על חלב, התפרסמו סרטונים שונים שמהם אפשר היה להבין מהר את הטינה, הכעס ושאר הרגשות השליליים של המורדים כלפי איראן, חזבאללה, והשיעים בכלל. ח'אמנהאי, ח'מיני וסולימאני זכו לכעס רב. כל זה הוביל לביקורת פנימית, בתוך איראן ומצד גורמים יחסית מתונים, שהדיה נשמעים במידה שונה מאז 7 באוקטובר, לגבי המעורבות האיראנית בהרפתקנית במדינות אחרות מבחינת העלות והתועלת, ובמיוחד לאור המשבר הכלכלי והסנקציות.

כדי לתת הקשר היסטורי, משפחת אסד הייתה בעלת בריתה של איראן מאז המהפכה האסלאמית ב-1979. סוריה הייתה המדינה הערבית היחידה שתמכה באיראן במלחמת איראן-עיראק, ואיראן המשיכה לתמוך במשטר אסד לאחר פרוץ מלחמת האזרחים, למרות התנגדות משטרים ערביים אחרים. ב-2012 ההתחייבות האיראנית לשמור על משטר אסד קיבלה משנה תוקף כאשר נצראללה וסולימאני שכנעו את מקבלי ההחלטות בטהראן שמעורבות בסוריה הכרחית לא רק כדי לשמר את שלטון אסד אלא גם כדי לשמור על חזבאללה. באופן אירוני, היום סולימאני וגם נצראללה לא נותרו בחיים כדי לראות את קריסת חזונם האסטרטגי עם קריסת ציר ההתנגדות.

לפי הערכות, איראן השקיעה בין 30 ל-50 מיליארד דולר בסוריה. לפי דוחות רשמיים, מאז פרוץ מלחמת האזרחים יותר מ-2,000 נהרגו מקרב לוחמי איראן בסוריה. יש לציין שרובם היו אפגנים, אם כי גם איראן רשמה אבידות משמעותיות מתוך כוח קודס.

מה נשאר למעשה כרגע? קיימים חותמים, שעדיין עומדים אבל רחוקים יחסית מטהראן וישנן המליציות העיראקיות. איראן למעשה מצויה במצב שבו היא מחשבת מחדש את האסטרטגיה שלה ואת יכולות ההתערעה שלה. אם בעבר היא הסתמכה על בריתות שמגיעות מטהראן עד לים התיכון וזה מה שסייע בביסוס השפעתה, המצב עכשיו שונה לחלוטין.

מעבר להערכה מחודשת של האסטרטגיה האזורית, איראן עוסקת בבקרת נזקים וניסיון לצמצם את הנזק שנגרם לאור נפילת משטר אסד. איראן צריכה להתמודד עם משבר תדמיתי, והיא מנסה להטיל את האשמה בהתפתחויות על גורמים חיצוניים כמו ארצות הברית וישראל, וכן לעצב את הנרטיב סביב האירוע באופן שיטיב עם האינטרסים של המשטר ויכין את דעת הקהל לשינוי במדיניות האיראנית.

פרופ' עפרה בנג'ו / "ההזדמנות ההיסטורית" – הכורדים ונפילת אסד

האתגר הראשון הניצב בפני הכורדים בסוריה הוא האתגר התורכי: תורכיה מנסה מאז 2016 לחסל את היישות הכורדית בסוריה, כי היא רואה בה גורם טרוריסטי שעלול לסכן את הכורדים בשטחה. ארדואן ושר החוץ ממש הכריזו לאחרונה שהם רוצים לחסל את הכוחות הטרוריסטיים, אבל בפועל פוגעים גם באזרחים חפים מפשע. תורכיה והצבא הלאומי הסורי שהיא תומכת בו מהווים יחד סכנה גדולה מאוד ליישות הזאת.

האתגר השני החשוב הוא השלטון האסלאמיסטי שמתפתח בדמשק ומאתגר אידיאולוגית את הכורדים החילוניים. בהודעה הראשונה של השלטון החדש בסוריה שמענו שהוא רוצה "לחזור לימים שטרם הקמת היישות הזאת", כלומר להשמיד את היישות הכורדית בסוריה, וזה מדאיג את הכורדים מאוד.

אחת הבעיות שמלווה את הכורדים מאז שחר ההיסטוריה היא המאבקים הפנימיים. בעת שבכורדיסטאן הסורית רוצים להגיע לאיזושהי עצמאות, כורדיסטאן העיראקית תלויה בתורכיה ולכן היא מנסה להפריע, או לא לסייע, לכורדיסטאן הסורית. יש כאן התנגשות חמורה. באופן פרדוקסלי, האמריקאים וגורמים אחרים מנסים לתווך בין שני הצדדים.

אני חוששת שכרגע האמריקאים מנסים לשחק על שני המגרשים אבל הם יצטרכו להחליט בין תורכיה לבין הכורדים. טראמפ לא גילה במהלך כהונתו הראשונה אהדה לכורדים וביקש להסיג את הכוחות האמריקאים ורק אנשים שהיו סביבו שכנעו אותו שאסור לעשות את זה, מחשש לנקמה של דאע"ש. לאמריקאים יש יתרון בשימור הכורדים כגורם שבולם את האסלאמיסטים, אבל אם יצטרכו לבחור בינם לבין התורכים ייתכן שהתורכים יפעילו לחץ גדול ויכבשו שטחים.

אני רוצה לסיים בסקופ: לאחרונה הגיעו נציגים של ה-PKK התורכי ונעשה ניסיון להגיע להבנות שלו עם ישראל. זה שינוי, מאחר שעד לאחרונה הם היו מחוברים יותר לאש"ף ודומיו. בקשתם היא להקים ברית אסטרטגית בין ישראל לבין הכורדים. ישראל בראיית יכולה לספק סיוע הומניטרי וסיוע מאחורי הקלעים, אך עדיף שתעשה זאת מבלי לסכן את עצמה בעוד מלחמה, מול תורכיה.

ד"ר חי איתן כהן ינרוג'ק / "הרגע של ארדואן": תורכיה ונפילת המשטר הסורי

נוהגים להתייחס לצד המפסיד של המטבע - לרוסיה, לאיראן – אבל אף אחד לא מדבר בהרחבה על הצד המנצח. חייבים להכריז על תורכיה של ארדואן כמנצחת הגדולה מנפילת אסד. מאז 2011 התורכים תמכו במורדים הסורים והפכו את מחוז האטי התורכי למטה של הארגונים הסוריים; מאז 2016 תורכיה עצמה קיימה מבצעים צבאיים, לכאורה נגד דאע"ש אבל כולם ידעו שהם כוונו דווקא נגד המחתרת הכורדית.

תורכיה גם הצליחה למנוע מרוסיה וממשטר אסד לנהל מלחמה קונבנציונלית טוטאלית נגד המורדים במחוז אדליב, באמצעות שימוש בקלף הפליטים. בעזרת הלחץ שיצרה על אירופה, אסד ובעלות בריתו לא יכלו לכבוש את המרחב. מאוחר יותר, לאור המלחמה באוקראינה וההפסד של חזבאללה בלבנון מול ישראל, בעלות הברית של אסד נחלשו. בעקבות כך התורכים ניצלו את הזדמנות הפז, סיפקו את כל הסיוע הנדרש למורדים - והשאר היסטוריה.

התורכים למעשה חזרו לאזור סוריה. אני משתמש במונח "חזרו" כי התורכים לא התנתקו מהמורשת העות'מאנית שלהם. אזור סוריה היה בעבר תחת שליטה עות'מאנית, מאז 1516. בעיניים תורכיות, מה שהחל כעליונות הסונית במזרח התיכון מאז ועד מלחמת העולם הראשונה זהו "תור הזהב" של המזרח התיכון, והנוכחות הסורית העלאווית והנוכחות השיעית היו רק בגדר "הפסקת פרסומות". תורכיה מבחינתה מחזירה עטרה ליושנה, מאפסת את ההגדרות של המזרח התיכון ורואה את עצמה כיצרנית של סדר חדש-ישן מתוקף היותה הממשיכה של האימפריה העות'מאנית.

כך שאם בעבר דיברנו על איראן בסוריה, עכשיו חייבים לדבר יותר על תורכיה בסוריה. אני סבור שבקרוב נראה כטב"מים תורכיים בצבא סוריה ואמל"ח תורכי בצבא הסורי. אנחנו עלולים אפילו להיות עדים לנוכחות תורכית צבאית על גבולנו, ברמת הגולן. ישראל חייבת להשאיר את הערוצים מול תורכיה פתוחים, אך גם לראות בתורכיה יריב רציני.

ד"ר יוגב אלבו / אל הלא-נודע: קריסת המשטר הסורי וישראל

ישראל צופה בנעשה בסוריה ונזכרת באירועי 1982 בלבנון. אז, כמו היום, היא פולשת למדינה חלולה שאינה מתפקדת וקשה שלא למצוא נקודות השקה בין האירועים והתקופות.

מאז נפילת המשטר הסורי, מנהלת ישראל את מבצע "חץ הבשן" - תקיפות בעיקר מהאוויר ומהים נגד נשק בלתי קונבציונלי ונגד מערך טילי הקרקע-אוויר הסוריים. ניכר כי ישראל קיבלה תיאבון והחלה לתקוף כמה שיותר מטרות צבאיות סוריות, שזה אולי חכם מבחינה צבאית אבל לא-דווקא מבחינה מדינית.

ישראל נכנסה גם לחרמון הסורי ולאזור החיץ בין ישראל לסוריה, מרחב שהוגדר בהסכם הפרדת הכוחות ב-1974, בן מאות מטרים בחלקו הדרומי ועד כמעט 10 ק"מ באזור היותר רחב שלו. ניכר כי מדובר בניסיון לייצר רצועת ביטחון, אם כי צרה יותר מהמקרה הלבנוני.

לגבי העתיד – גוברים קולות שונים בדבר אפשרות של הקמת מדינה דרוזית או של מיעוטים אחרים ברצועת החיץ החדשה שמוקמת. אני מזכיר שלא מדובר באירוע חדש, גם בימי המנדט הצרפתי היה ניסיון להקים אוטונומיה דרוזית וזה לא עבד. גם ישראל עצמה לאחר ששת הימים ביקשה להקים מסדרון דרוזי לכיוון הר הדרוזים בתקווה לייצר אזור חיץ בין ישראל לסוריה, אך הדבר לא יצא אל הפועל מסיבות שונות. גם כאשר לקריאות שנשמעו לאחרונה באשר לנכונות כפרים דרוזיים להסתפח לישראל – כולל אותו וידאו מפורסם של בני הכפר ח'אדר – אני מזכיר שכמה מתושבי אותו כפר התגייסו לחזבאללה בעת הניסיון להקים את "חזית הגולן".

בהקשר הכורדי - דווח שישראל כבר ביקשה מארצות הברית ללחוץ על תורכיה למנוע פלישה תורכית לסוריה.

ובהקשר המשטר הסורי החדש – אזכיר שישראל הייתה בקשרים עם ג'בהת אל-נצרה, "האב הרוחני" של היאת תחריר אל-שאם. ישראל סיפקה בעיקר סיוע הומניטרי, אבל לפי גורמים זרים היא סיפקה גם נשק עבור אותם פלגים אסלאמיסטיים בצד הסורי.

לסיכום, ישראל מנצלת הזדמנות ואני מקווה שהיא תישאר פרגמטית. מדובר באירוע שלא ידוע כיצד הוא יסתיים. מייצבים כאן רצועת ביטחון אבל צריך להיזהר ולהיזכר בכוויה הלבנונית, ולזכור שאנחנו לא יכולים להמליך מלכים במזרח התיכון, כפי שניסינו להמליך את בשיר ג'ומאייל בלבנון.

סיכום / ד"ר עמוס נדן

אחת העוצמות המחקריות של אנשי מרכז דיין, שהוא המרכז הגדול ביותר בארץ לחקר המזרח התיכון, היא המחויבות למחקרי עומק מצד אחד ומציאת המקום הנכון לשים בו סימני שאלה מצד שני. לצד המחקר המעמיק שמעסיק את המרכז, אנשי המרכז מתמקדים בתוכניות לשיתופי פעולה אזוריים יחד עם שותפים מרחבי העולם, המנוהלות במרכז דיין ושבמסגרתן נערך שיח אקדמי ולא אקדמי; וכן מתן סיוע אקדמי מטעם מומחי המרכז למקבלי החלטות ולארגונים העוסקים במתרחש במזרח התיכון.

תודה והערכה לכלל משתתפי ה-Webinar ולהתראות בכנסים נוספים של המרכז.

מוזמנים לצפות בהקלטת האירוע: <https://dayan.org/he/content/6389>